

NÅGRA REGLOR

TILL

SYNTAXEN.

Adjectivum rättar sig efter sitt Substantivum uti Numerus och Casus, t. e. *hywámies*, *hywán mieshen*.

Tvenne Substantiva, som under vördnads betygelse syfta på ett föremål, fordra lika Casus, lik ett Adjectivum och Substantivum, så att till och med person-affixen fogas blott vid det sednare, t. e. *Herra Jumala*, *Herran Jumalan*, *Herran Jumalani*.

Af tvenne eller flere Substantiva, som syfta på olika föremål, sättes alla de föregående i Genetivus på frågan: *hvilkens*, t. e. *miehen poika*, *miehen pojan hewoinen*, *miehen pojan hewoisen warfa*.

Af tvenne Nomina propria uti en mening står det föregående oföränderligt i Nominativus, t. e. *Tuomas Piiparin*, *Henricki Kolmannelle*. *Kolmas* står här såsom ett Nomen proprium. Från denna regel undantages, såsom alltid stående i lika Casus, *Jesus Christus*, för den vördnad vi tillegne detta namn.

På frågan svaras med samma Casus, ehuru ofta af olika Numerus, med samma Modus och Tempus, som frågan innehåller, t. e. ongo Herrä kofona? kofona on. Ketä te etsitte? Herroja. Mitä isändä tefisi? isändä tefisi työtdä. Dock svaras ofta för korthetens skull äfven med blott on, ei, jo, niin, &c.

På Penetrativus af Pronomen Interrogativum mikä, kan svaras såväl med Dativus som Penetrativus, t. e. mihin hän sen pani? maahan, pöydälle.

På frågan hvarest och när, svaras ofta antingen med Nuncupativus eller någondera af Locativerne, t. e. missä? kofona, tylässä, räädssä eller fiellä; kosta? eilän, tänä päivänä, eller huomena.

Då fråga är om någon quantité, tid eller längd, sättes hufvud-ordet i Accusativus Partialis, t. e. kappale leipää, kolme päivää, viisä matkaa.

På frågan, hvarmed? svaras med Mediativus, t. e. hän ajoi hemoisella; ty kanssa, som betyder, med i följe, och ynnä, med tillsammans, äro i detta fall ej tjenliga dertill.

På frågan, af, eller i stället för Ablativus, nyttjas ofta Accusativus Partialis,

med Nominativus eller Accusativus Totalis förut; Nominativus, då Verbum utgöres af ossa, något Passivum och Neutrum eller Reciprocum, t. e. loppu kalaa on tässä, loppu kalaa jätettiin sinne, loppu kalaa jäi sinne, men annars med Accusativus Totalis, såsom hän jätti loppun kalaa sinne. Samma Casus följer på denna fråga äfven med Adverbium, t. e. paljon (abreviation af paljon) rahaa, hyvin riistaa, hirmuisti petoja. Uti denna regel inbegripas äfven, utom yksi, alla räkne-ord, utan afseende på Verba, t. e. kaksi kymmenen, det är: två af tie-tal. Annars följer efter vanligheten Ablativus på nämnde fråga, likasom ock på frågorne hvarom och hvarifrån? såsom wanhundeista päällä wälkenee, mistä hän puhui? saarnasta, mistä hän tuli? kirjosta.

Då tvenne Substantiva nyttjas tilltalande, såsom compliment, står hufvud Substantivum oföränderligt, t. e. ystävä kulta, ystävä kullat.

Med kaksi rättas sig Verbi och Adjectivi Numerus blott efter Subjektivernas antal i meningen; ty kaksi ändrar sig i Nominativus icke, t. e. kaksi on hyvä, kaksi ovat hyvät.

Som meidän och teidän äro verkliga Substantiva, samt kunna öfversättas med: vårt hem och edert hem, ehuru de härstamma af

Pronomen *meidån* och *teidån*, så får person-affixen vid deras *Med-Substantiva* aldrig bifogas, med mindre *meidån* och *teidån* stå som *Pronomina*. *Meidån* ifändå har således en helt annan mening, än *meidån* ifändämme.

Alla enkla räkne-ord, jemte *Adiectivum moni*, som har allenast *Positivus Gradus*, nyttjas alltid i *Singularis* vid sina *Substantiva*, men derpå följande *Pronomen* som är å dem syftande, står i *Pluralis*, t. e. *fymmenen* *hewoisen* *kanssa*, *jotka* &c. *táså on monda miestä*, *jotka* &c. Annat förhållande är det med *fymmenet* och *monet* m. m. som innehålla större antal af enheter.

Comparativus regerar *Accusativus Partialis*, om ej *Conjunction* *kuin* i vissa fall (då *Comparativus* och dess *Casus* ej följa på hvarannan) fördrar orden omkring sig i samma *Casus* med *Comparativus*, t. e. *parembi minua*, *useambi páiwá kuin wuosi*. Men *Superlativus* regerar *Ablativus Pluralis*, t. e. *paras miehistá*. Med *kaikein*, *Genetivus Pluralis* af *kaikki*, får *Superlativus* ännu en högre betydelse, hvilket nästan onödigtvis vunnit *burskap* i språket, t. e. *kaikein paras*.

Då någon jemförelse, utom *Comparativus*, äger rum, står jemförelse ordet i *Accusativus Partialis*, t. e. *yhtá hymin*, *yhtá suojoinen*, *kahja paremmin*.

Flere Nominativer af Singularis fordra sitt Verbum i Pluralis, hvarigenom upp-
repning af Verba och andra ord undvikas,
t. e. Herra ja Rouwa ovat tulleet, niin sanoi-
vat isänsä ja emänsä. Annars kunde det ock
heta: Herra on tullut ja Rouwa on tullut.

Accusativus Partialis i Pluralis, eller fle-
re af samma Casus i Singularis, fordra all-
tid sitt Verbum i Singularis, t. e. sinne me-
ni kyllä miehiä, siellä on merta ja maata.

Bejakande och nekande affixerne ställas
blott vid sista ordet i samma mening, t. e.
niin se on hyvään kuin pahangi kanssa, ei se
ole hyvä ei pahaa. Annars kan ock sägas:
ei se ole hyvä eikä paha.

Om af tvenne eller flere Pronomina Sub-
stantiva i en mening det ena utgör första
person, antingen af Singularis eller Pluralis,
så sättes Verbum äfven i första person af
Pluralis, t. e. minä sinä ja hän olimme siellä, mi-
nä ja he olimme siellä, he te ja me olimme
siellä.

Så förhålla sig ock andra personerna till
de tredje, nämligen, att Verbum till dem
står alltid i andra person af Pluralis, t. e.
sinä ja hän menitte sinne, sinä ja he menitte
sinne, he ja te menitte sinne.

För öfrigt rättar sig Verbum i förenämnde fall efter det sist stående Pronomen Substantivum, som utgör person till Verbum, t. e. kōska minā teitā taikka te minua terwehtāmān tullete, eller kōska te minua taikka minā teitā terwehtāmān tulen.

Då flere Pronomina Substantiva eller personer följa på hvarandra i en mening, nyttjas vid påföljande ordet den person-affix, som hör till sista person i meningen, t. e. se lišāā minun sinun ja hānen onneaſa, hānen ja minun kōſſani, minun ja sinun kōſſas.

När åter ett Pronomen Substantivum, jemte något ord, som redan har person-affix, förekommer, tala de följande orden i samma mening ej denna affix, t. e. te lišāatte heidān ja jālkeenne tulewain onnea, eller heidān ja jālkeen tulewainne onnea.

Hufvud Casus till Verba Activa är Accusativus, antingen Partialis eller Totalis, allt efter meningens totala eller partiala beskaffenhet, utom till Verbum auxiliare ossa, som fordrar Nominativus i stället för Accusativus Totalis, t. e. hān tekee työtä, hān teki työtä, se on hynvä, se on hynvää. De öfriga Casus, som i andra Språk regeras af Präpositioner, följa i finskan på sina vissa frågor dem förutan, t. e. på frågan, hvarmed? svaras med Mediativus, såsom millä? omalani. Kōſſa nyttjas blott såsom med i föl-

Je, och regerar alltid Accusativus Totalis, t. e. miná menen miehen kansja.

Conjunction ettå inbegripes redan af sig sjelf i Præsens Infinitivi ändelse, och bör derföre aldrig, utom i negativa bemärkelser, dervid utsättas, t. e. se on hwmá hwmín puhua, icke se on hwmá ettå hwmín puhua. Men med negation: se on hwmá, ettå ei kaiskía puhua.

När tvenne Verba, Activa eller Passiva, i en mening förekomma, af hvilka det förra bemärker någon verkan af människans sinnes egenskaper, och har sin person i Nominativus, om den annars ej är i Passivum inbegripen, och öfversättes då med — man, så måste det sednare, med uteslutande af att, efter meningens beskaffenhet, stå antingen uti Imperfectum eller Præteritum Infinitivi, då person dertill; om den är för handen, sättes i Accusativus Totalis, t. e. miná luulen hánen tulowan, me luulinme hánen tulleen, se muistetaan olewan, arwataan olleen, hán kuuli puhuttawan, náhdään kulsjettawan.

Då person och Casus till Verbum utgöra liksom en gemensam Casus för tvenne Verba i meningen, af hvilka det ena är Neutrum eller något Passivum, och det andra Imperfectum Infinitivi, antingen af Activum eller Passivum, så står denne Casus i

Accusativus Partialis, t. e. sitä näkyi oleswan,
niitä luullaan hafattawan.

Verbum finitum af Passivum, och Verbum ossa (icke som auxiliare), då meningen af det sednare utmärker något tillstånd, i hvilket fall dess person står i Genetivus, samt alla Verba Auxiliaria, ändra aldrig person, utan blott Tempora, t. e. firja lueftaan, firjat lueftiin, hänen on wilu, heidän on wilu, hänen täytyy tulla, heidän täytyi tulla.

Person till Verbum Auxiliare ossa, i likhet med vanliga Verba Activa, är Nominativus, t. e. hän on tehnyt, hän on luwanut tehdä. Men alla öfriga Verba, då de brukas som Auxiliaria, fordra personen i Accusativus Totalis, t. e. minun tarwitsee tulla, miehen sopii mennä, hänen sanotaan tekewän, sinun pitää tekemän.

Med Verbum, antingen finitum eller infinitum, och Imperfectum Infinitivi, står person till det förstnämnde Verbum i Nominativus, och person till Imperfectum i Accusativus Totalis, men Casus till dem är som vanligt Accusativus Partialis, t. e. vid luulla puhuan: minä luulin hänen puhuan pahaa.

Med ett Passivum i meningen står person till Verbum Auxiliare antingen i Nomi-

nativus (i stället för Accus. Totalis med Activum) eller Accusativus Partialis, t. e. hån pitáá hafattaman, hándá pitáá hafattaman, hån tarwitsee káskettáá, hándá tarwitsee káskettáá.

Verbum ossa rättar sin Numerus med Casus Possessivus, som esse med Dativus i latinet, icke efter person, utan efter tinget, och öfversättes då i Svenskan med: hafva, t. e. rahat owat hånellá, eller hånellá owat rahat, icke rahat on hånellá; heillá on raha, icke heillá owat raha.

Uti negativa bemärkelser blir Numerus vid Verbum oföränderlig, då Præsens af Verbum alltid har utseende af andra person i Singularis uti den Indicativa Imperativus, t. e. ei hån mene, ei he mene, ei hånen tarwinnut menná, ei heidán tarwinnut menná, ei hånen ole tarwinnut tehdá, ei heidán ole tarwinnut tehdá.

Då något Participium ensamt, eller liksom Adjectivum till personen af Verbum ossa förekommer, har negation ej sin vanliga verkan på Participium, utan allenast på ossa, der det finnes utsatt, t. e. ei hån sanonut, ei he sanoneet, ei hån ole sanonut, ei he ole sanoneet, ei hån ole tefewá, ei he ole tefewát.

Verbum Passivum i en negativ bemärkelse fordrar alltid Accusativus Partialis, t.

e. ei händä hafata, ei händä hafattu, ei händä hafattaisi. Uti: ei hän ole hafattu, eller: ei he ole hafatut, utgör ole Verbum, der negation ej tillåter att ändra Numerus, och hafattu eller hafatut är att anses som Adjectivum till Pronomen Substantivum hän eller he.

Med paksu, pitkä, lemeä och korkeä, såsom mathematiska dimensioner, sättes ordet, som bestämmer något mått, i Accusativus Partialis, t. e. formeä paksu, tuumaa pitkä, kynnärää lemeä och soidä korkeä. Men med de af abstracta Substantiva paksuus, pituus, leveys (annars leveys), suuruus, korkeus (annars korkeus) och vahvuus, så ock af några andra Substantiva, såsom mitta, tapa och lai, samt af Postpositionen werta deriverade Adjectiva följer Genetivus eller, som är det samma, Accusativus Totalis, t. e. formen paksuinen, kynnärään pituinen &c.

Utom tredje person så i Singularis som Pluralis, rgera de öfriga personerna af den Indicativa Imperativus i Activum, och Verbum Passivum, Nominativus i stället för den vanliga Accusativus Totalis, som meningen föreställer, t. e. syö leipä, syökän leipä, leipä syötiin &c. Detta är sagt blott om Singularis, ty Pluralis har alltid Nominativus och Accusativus Totalis lika,

När en negation går förut och affirmation följer efter i samma mening, blir det

gemensamma Verbum till dem af negativt utseende, t. e. ei taito, waan tahto taitoon, ole lapjelle hyödyllinen. Men med affirmation förut blir ock Verbum affirmativt, såsom: tahto oppiin, waan ei taito, on lapjelle hyödyllinen.

Præposition hamaan hamaasta rättar sig uti Casus såsom ett Adjectivum efter sitt Substantivum, till ex. hamaan loppuun asti, hamaasta aluusta ruwetien.

Præpositionerne ilman, pitkin, och keskelle keskellä keskellä (härstammande af Substantivum keski kesken), samt Adverbia lähes och liifi, då de nyttjas såsom Præpositioner, så ock Postpositionerne jälkeen (efter), kohden (åt), kohtaan (erga), vastaan (contra), warten (för skull), myöden, waille waille, jemte wästen (stödjande emot, jemväl såsom contra), sitte, paitsi och ennen, hvilka nyttjas både som Præpositioner och Postpositioner, sättas med Accusativus Partialis, t. e. ilman sitä, pitkin puuta, keskelle maalia, lähes och liifi maata, wiiikko jälkeen &c.

Alla öfriga Postpositioner, såsom vastaan (icke i hientlig afsigt, ej heller såsom Adverbium, t. e. ota vastaan), wastassa (på frågan hwarest), jälkeen jäljessä (efter, i följe), puoleen, asti, saakka, tähden, subteen, werta werralle werralla, luoksi luona, tykö tykönä tyköä, alle alla alda, päälle päällä päällä, nojalle nojalla nojalda, kautta, wuoksi,

läpitse, ylitse, alitse, ohitse, siwutte eller siwuite
se, edellä edessä edestä, takaa takana, perään
perässä, kanssa, kesken (betyder som Adver-
bium ogjordt eller ofärdigt) och myötä, jem-
te Præpositionen ynnä, fordra Accusativus
Totalis, t. e. karjan vastaan, karjan vastasja,
joulun jälkeen, joulun jäljessä &c.

Då Postpositionerne läpitse, ylitse och a-
litse nyttjas som Præpositioner, skrifvas de
blott läpi, yli och ali, t. e. hän katsoi läpi
formeinsa, se lensi yli meren, se meni ali läppen.

Ehuru Postpositionen tähden regerar Ac-
cusativus Totalis, står likväl itse, som Cas-
us dertill, alltid oföränderligt, t. e. itse täh-
tensä, icke itsensä tähden.

En del af såväl Præpositioner som Post-
positioner nyttjas äfven såsom Adverbia, t. e.
ole ilman, mene myötä, kuta siellä ennen oli?

Conjunction ja sammanbinder lika Casus,
äfven af olika Numerus, lika Modi och Tem-
pora; minä ja sinä, mies ja hemoiset, tulla ja
mennä, minä tulin ja he menewät. Uti minä
tulin ja minä menen sammanbinder ja icke
Verba utan Pronomina. Minä tulin ja menen
jälle är en ellipsis, der sednare minä är ute-
slutet.

På lika sätt förhålla sig äfven några an-
dra Conjunctioner, såsom kuin efter Adver-

bierne niin, silloin, sitte &c. eller efter Comparativa bemärkelser, så ock ettå efter Conjunctionen sekä, och niin efter Conjunctionerna koska och jos, t. e. niin, silloin, eller sitte minä kuin muutkin, parempi voin kuin vähyä, pikemmin aletaan kuin yletään, sekä minä ettå sinä, sekä hän söi ettå joi, koska se on tosi niin on tämä walhe, jos siinä on totta niin on walhettakin.

De Interjectioner, som verka på Casus, fordra, efter meningens beskaffenhet, antingen Vocativus eller Accusativus Partialis, t. e. ah armas elämä, ah armasta elämää! woi kurja Kuolema, woi kurjaa kuolemaa!

ANMÄRKNINGAR

UTI

FINSKA SKALDEKONSTEN *).

Ändamålet med all Skrift bör vara, att an-
tingen gagna eller oskyldigt roa Läsaren, om
de ej alltid kunna ske i förening. Men då
genom poësie göres såväl det nyttiga som
nöjsamma mera behagligt, så bör man i syn-
nerhet deruti hafva afseende på utföringens
mera upphöjda och bildrika gång, samt vär-
dighet uti uttrycken. När man vill behaga,
som mest är syftemålet med poësie, bör man
hinna åtminstone öfver medelmåttan. Då Scri-
benten är utan tvång, eller icke har något
allmänt nyttigt att anföra, behöfver Läsaren
icke vara nöjd med hvardagssaker; ty vid
en högtidlighet, heter det, fordrar man väl
mer än blott husmanskost.

Om Finska Poësiens namn.

Som Finnarnes Runor utgöra en egen na-
tional-poësie, och hafva egna bestämda la-

*) Såväl detta, som försöket under nästföljande
rubrik, finnes redan särskilt år 1816 utgifvet;
men som upplagorne af dem varit obetydlige,
och få exemplar kommit till allmänheten, så har
jag ansett det icke vara utan ändamål, att låsa
dem, i sammanhang med närvarande försök, här
ånyo inflyta.

gar, så svarar ock Runo emot poësie i allmänhet af hvarje slag, äfven af obestämdt innehåll, likasom Tyskarnes GEDICHT. Men under enskild berämning betyder Runo den egentliga Finska poësie, Wirsi, en gudeliga sång, och Weiju eller Lauu, en verldslig Visa, begge sednare af fremmande verslag, ehuru Lauu annars betyder exequering af all slags sång, likasom Hyminä, ett sakta mest genom näsan sjungande dån eller läte, hvilket ord för de många likheter emellan Grekiska och Finska språken torde äfven vara en derivation af HYMN, som betyder en lofsång.

Om Run-rimmets natur.

Finskan har af sig sjelf få språkteen eller bokstäfver, och språket jemte dess poësie hafva säkert ernått sin första bildning, innan några fremmande ljud hunnit blifva införde. Flere ord börjas af denna orsak med lika bokstäfver. Derföre är detta språk böjligt till denna art af rim, som det af ålder bekommit, nämligen: att åtminstone tvenne ord uti raden böra hafva lika begynnelse bokstäfver, och det med rätta i början af pedes. Derigenom äro Finnarnes Runor så lätta att hibeållas i minnet, då det ena ordet i hvarje rad liksom fordrar det andra. Härtill saknas ej exempel.

Runan är således Finska språkets vanliga och med dess natur öfverensstämmande

Siell' on elo autuaambi
ihmišillä

är icke stötande för örat. Äfven som icke heller :

Katsahtaisfa Taimahalle,

der bokstäfvernas likhet, blott i pedes eller emellan ett ord och en stafvelse, finnes iakttagen, och bör alltid vara tillätligare, än att med bättre rim göra meningen tvungen, eller annars utspäda saken med ett onödigt öfverflöd af ord. Denne vers är i anseende till dess rim lika god, om icke bättre, än :

Nyt on meillä onnen päivä.

Äfven de sednare hälfterne af fingerade eller sammansatta orden kunna derföre nyttjas till rim, utan afseende på deras sammansättning, till ex. :

Kirkko-herra hengellinen.

Fylles versen af blott ett enda ord, då kan det icke vara fråga om rim; men kan det ändå någon gång hända emellan stafvelserna, så är det så mycket bättre, såsom uti:

Lytyttömmöydesfänkä.

Om Runans mekanik.

Som diftongerne au, ou, uo, eu, ie, iu, öö, ää och öy låta redan, utom första

stafvelsen af alla inländska grundord, i allmänt tal, (ie blott uti verba). såsom tvenne aparta vocaler; så skall man alltid nyttja dem sådane äfven uti vers, till ex: wapa-us, fofo-us, mafe-us, mieri-ellä, lauri-us, perä-yttää och pössi-ys. NB. uo och yö äro i detta fall utan exempel i språket. Men skulle de uti något ord finnas, så vore de underkastade samma lagar.

Beständige diftonger äro egenteligen de, som hafva ett i till sednare hälft, hvilka äro följande: ai, oi, ui, ei, äi, öi och yi; ty ie är, utom första stafvelsen, beständig blott uti några fremmande ord, såsom pitseri och lasierata. Dock bör man alltid uti vissa ord åtskilja grundstafvelsena, der grundstafvelse-vocalerne kunde tillsamman utgöra en diftong, eller en lång vocal, till ex.:

La-in lautta luonnollisen
 laikki tuonelaan fo-ota.

Det är en hufvudsaklig regel, att icke börja versen med en mindre vigtig stafvelse än den efterföljande, aldrig sluta med en vigtigare än den föregående. Versen bör i synnerhet slutas med en trochée, då äfven begynnelse-vigten af denna versfot kan räknas till godo, så att den förre stafvelsen med en consonant svarar emot den sednare med tvenne consonanter, en på hvardera sidan om vocalen, såsom uti: luwallinen. Så ock kan blott en vocal i början af versfoten svara mot

vocalen med dess consonant i slutet af den samma, såsom uti: ifå och pæta. Således slutas versen aldrig med någon stafvelse, som innehåller antingen en diftong eller en lång vocal, icke heller med en stafvelse, som slutas med tvenne consonanter.

I början af raden äger man kanske likväl frihet, att hellre begå ett mindre fel emot regeln, än göra beskrifningen tvungen eller vidlyftig, t. e.

Unoi weistá wieraħalda,

eller:

puħuin fielđá puħtaħaħti,

låta i detta fall säga sig; ty första stafvelsen af ordet, äfven med en enkel vocal, är af sig sjelf vigtig, så att den nästan kan svara mot den följande, som innehåller en diftong. Usein och dylika ord, med blott en bokstaf till första och fyra till sednare stafvelsen, äro dock alltid mindre tjenlige till begynnelserord, och böra sällan tillåtas.

På ofvan anförde grund kan skönhetens företräde, framför en mindre granlaga regel, lämpas äfven på de långa vocalerna uti andra stafvelsen, då den första innehåller en diftong, eller det finnes tvenne consonanter emellan de första vocalerna, af hvilka consonanter den föregående hörer till den första stafvelsen, och öker följakteligen begynnelsevigten, t. e.

Raimaa maata Kaijen päivän,
 Ehdää paljon pehmeäji.

Om alla pedes i versen utgiordes af blotta trochéer, skulle versen blifva desto mera välljudande; men uppå de tvenne medlersta hafves intet afseende, allenas versen ej göres tung genom för starka jamber, i synnerhet om äfven den första versfoten vore en tvungen trochée.

Man får icke sluta en åttastafvig vers eller så kallad Runa med ett tre-stafvigt ord, som ej har den första stafvlsen kort, nämligen, att stafvelse-vocalen är enkel, med eller utan consonant framföre, men efteråt tåls ingen, som hörer till samma stafvelse, t. e.

Siell' on humina huiluen,
 siellä pirinä pillien,

duga icke; de förorsaka, efter Runtakten, en olidlig cacophonie för örat.

Siell' on huiluen humina,
 siellä pillien pirinä

kunna deremot nyttjas, (helst, att dermed sluta meningen) i synnerhet om medlersta stafvelsen i sista ordet är mera vigtig, t. e.

Wielä vanhana iloinen.

Viktig är denna stafvelse redan, blott der, emellan de sista stafvelse-vocalerna, finnas tvenne consonanter, t. e.

Joka joukossa waelfi,

eller:

Kauan wiipiwät kalasfa.

För denna orsak är bruket sf en dubbel consonant (sf) uti Locativus inesse ganska nödvändigt, ehuru det härtills, emot de flesta Provinsers vigtiga uttal, icke varit i skrift vanligt,

Här inbegripas äfven alla femstafviga ord, uti eller utom förening, som i de tre sista stafvelserna hafva detta sistnämnda förhållande. Dock äro femstafviga ord, efter ett trestafvigt, ej de tjenligase till Runa, om ock, som nödvändigt fordras, första stafvelsen, som slutar en versfot, vore mycket kort, och den andra, som börjar en annan versfot, anseelig en vigtig, såsom uti: alammaifelda; ty vid dessa stafvelser sker ord-afdelningen till trochéer. Om detta vilkor icke finns uti första stafvelsen, så böra de öfrige utgöra tvenne fullkomliga trochéer, såsom uti saamat-
tomaffi.

Annetaan alammaifelle,

och

saatetun saamattomaffi,

äro tämmeligen passande; ty de femstafviga orden kunna här med lätthet afdelas i pedes. Men det sista eller femstafviga ordet uti:

Eusfa on kirjoituffia,

passar aldrig uti denna ställning till Runversen.

Tvenne ord af tre, och ett af två stafvelser, med kort begynnelse-stafvelse uti andra ordet, äro användbara till Runa, t. e.

Amulla suloinen aisa.

Första ordet af tre, andra af två, och tredje af tre stafvelser, såsom:

Mainitun ilon majoissa,

och

Hellittain hyvän hedelmän,

låta ock säga sig, men böra nyttjas sällan; ty i denna ställning kommer hvarje ord att söndras, då deras stafvelser skola afdelas till pedes, hvilket gör versen tung, allt efter mängden af de ord, som ej af naturen passa till tonfallet, i synnerhet om förra stafvelsen af det tvåstafviga ordet är viktigare än uti de anförde verserne. Dessutom passa ordens rim här aldrig till rim för pedes, som är hufvudsaken, och utgör rythmen i versen.

Af det föregående är sluteligen att märkas, det alla ord, som komma att undergå brytning, då de formeras till pedes, böra med rätta vara så beskaffade, att kvarje pes vid ord-brytningen utgör en trochée, hvaregenom öfvergången lättas.

Ord, bestående af två eller fyra stafvelser, äro de tjenligaste och mest väljudande till Runa. Nyttjas dylika ord uti första och andra raderne, och man då dertill slutar meningen med en tredje rad af ett tvåstafvigt och tvenne trestafviga ord, med en vigtig mellanstafvelse uti sista ordet, så blifva verserne icke utan harmonie, t. e.

Roska Luoja Luomisen
oli päättännyt pyhästi,
kohta koitti onnen päiwä
ihänainen ihmisille,
riemu ruskoitti enemmän.

Med enstafviga ord kan man sällan sluta en vers; deras uttal bör då åtminstone vara ganska kort, såsom: se, ja och jo, ingalunda såsom: me, te och he, eller on med consonant efter.

Äfven borde undvikas, att uti meningar af närmare sammanhang, eller utan något mellantecken, börja en vers med lika stafvelse, som den föregående slutas; ty annars blir öfvergången emellan verserne monotonisk. Sådant förhållande, till och med orden emellan, bör i allmänhet afböjas.

Uttryckets styrka förökes derigenom, att man upprepar vid följande versens början det vigtigaste ordet af den föregående, hvilket vanligtvis är det sista, som anses tjenligast dertill, t. e.

Turha tydeksi tyhmän sota —
sota surkeus sukumme.

Detta upprepnings-ord kan någon gång vara åtföljdt äfven af ett annat, t. e.

Sulla on nyt suurin woima —
suurin woima, wahwin walda.

Likaså vinner beskrifningen i styrka och skönhet, då man föreställer samma sak med andra ord eller nya vändningar, t. e.

Nieli tuulda nätkähänsä,
täntti tyhjällä mahansa.

eller

Räwi, kulki kelpo lailla,
juoksi joutuman tavalla,
tuuli pyhäis' poski-päitä,
hiukset pitkät harpatesa
löyhhyivät lakin siwuilla.

Härvid äro ock följande uti all skrif-art vanliga omständigheter att iakttaga: 1:o Då man vill göra berättelsen lifligare, anföres under Præsens redan passerade händelser, hvar till exempel nog finnas. 2:o För begreppets enkelhet nyttjas ofta Singularis, ehuru meningen syftar på flere eller på hela Genus, t. e. Ihminen on siitå laadusta, hvar med man menar hela menskligheten. 3:o För att gifva vigt åt beskrifningen, brukar man äfven då och då formerna Pluralis af ord,

hvilka egentligen kunna hafva blott Singularis bemärkelse, t. e. idisfydet, ajät &c.

För öfrigt böra de genom konst formade skönheter, såsom i synnerhet ordets upprepning, nyttjas sällan, blott i högst viktiga saker; ty genom sin sällsynthet bibehåller skönheten bäst sitt värde hos människan.

Äger man skicklighet, eller är man lycklig nog, att kunna författa finsk vers (med hvad meter det behagas), som rimmar både i raden och i slutet af raden, så svårt det sednare annars är för de olik-artade finska orden och deras mångfaldiga ändelser; så blir versen desto mera välljudande och lätt att minnas. Likväl, förän man för dessa dubbla rim ville tillåta sig någon obehaglig ord- eller språk-stympning, eller förbigå ett naivare uttryck, behöfver man ej alltid med slutrim så noga binda sig vid rim uti raden, i synnerhet uti rader af mindre antal stafvelser; och iakttaga man detta rim äfven i annan art af poësie än Runa, så kan det sednare, eller rim i ändelsen, efter behag alldeles utelemnas, likasom i andra språk. Men jag måste här tillstå: i sångstycken af flere strofer, bildade efter andra Nationers Sångkonst, är det ganska svårt, och nästan gränsande till omöjlighet, om man ej då och då antingen dödar en sublimare tanke, eller

råbråkar språket, att med ändelse-rimmet, och ännu svårare med dem begge, alldeles noga, utan vridning af ord, afpassa hvarje stafvelse efter metern i alla motsvarande rader, nämligen: att alltid kunna finna till dem lika fallande ord. Så skiljaktiga äro de vanligtvis långa finska orden i deras stafvelse-vigt. Likväl är det nödigt, att, i synnerhet uti stycken, ämnade till sång, välja orden så, att stafvelse-vigten, så mycket möjligt är, öfverensstämmer med sjelfva tonfallet.

Att författa vers med finskt rim i hexameter, torde svårligen låta göra sig, om man ej ville införa åtminstone tre lika begynnande ord, eller ock tvenne aparta rim uti hvarje rad; ty det vanliga antalet af rim kan icke förslå till de mångstafviga raderne uti hexametern.

Om friheten vid Ord-skrifningar i Poësie.

Att uti poësie för mycket stympta språket, förråder Poëtens svaga och öppodlade talent. Men ingen ting degraderar mera poësiens värde, än att tvinga in ord uti versen, i synnerhet blott för rimmets skull. Dock äro vissa friheter tillåtliga, genom hvilka man vid svårare tillfällen liksom hjälper sig fram på den poëtiska banan.

Man skrifver vanligtvis till exemp. härjållå af härjå; men för att sluta versen dermed, kan man äfven skrifva: härjållå, hvar till orsaken, under titel: Om Runans mekanik, eller pag. 124, blifvit anford.

Vid några höjningar af murhe och murehettia, i anseende till mure och murehettia, är det samma förhållande.

Imperfecti tredje person i Pluralis kan med uteslutning af wa syncoperas, såsom: oliwat till olit. Då förhålla sig de föränderlige consonanterne, som uti de föregående personerna, till ex. waiwuit, icke waipuit, af waipuiwat.

Tredje person i Pluralis af Præsens Coniunctivi kan ock med fråge-affixen syncoperas, till ex. sanoneetfo, i stället för sanonewatfo. Stafvelsen för affixen blir här alltid lång.

Med bokstäfverna h, t och j åtskiljes ofta en diftong eller en lång vocal till tvenne enkla vocaler, för att fylla antalet af stafvelserna uti versen, till ex. raffahin af raffain, (NB. en diftong afdelas blott med h) armahan af armaan, Jumalata af Jumalaa och palaja af palaa — (palata). Genom h och j sker skilnaden uti andra, och genom t uti tredje stafvelsen. Dock undvikas vid

dylik stafvelse-delning tvenne lika stafvelser; derføre icke: pahaha af pahaa.

Deremot, för att indraga en öfverflödig stafvelse i versen, utelemnas ofta den sista enkla vocalen af ordet, till och med efter tvenne consonanter. Likväl undvikes, så mycket ske kan, att i sednare fallet blotta dessa consonanter mot consonanten i följande ordet, i synnerhet vid slutet af versfoten, som derigenom kunde ofta förvandlas till en jamb; ty utom sträfheten i poësie, strider detta emot ordens ändelse-lagar i språket, der ordet i dess naturliga ställning aldrig slutas med tvenne consonanter. Men börjas följande ordet i versen med en vocal, så tager samma vocal, under hastig öfvergång, den sista consonanten af föregående ordet liksom i försvar, och närma sig då begge såsom till en stafvelse, till exempel:

Etta olis' otollinen,
tulis' hyvän tapaiseksi,
esi-merkits' elämänsä.

Icke gerna

Luovalliseksi' luuli työnsä,

eller:

Hyvän tapaiseksi' tulisi,

och aldrig:

Rofi tulla forkeamma's'.

När denna vocal-uteslutning eller staf-
velse - förminskning kommer att ske efter
tvenne lika consonanter, så utelemnas fram-
för en vocal blott vocalen, men framför en
consonant eller något skrif-tecken borde, ef-
ter uttalet, rätteligen äfven den närmast
stående consonanten följa, (ehuru man så-
lunda likväl aldrig må sluta en Run-vers)
till exempel:

Heill' on onni hembeåmbi
ilol' wielå wiljeldåwå.

Uti förra fallet får vigten af en dubbel
consonant ej förminskas, hvaraf ljudet lik-
som smälter ihop med vocalen af följande
ordet, och i det sednare kunna de begge
icke höras.

Äfven kan i nödfall en distong uti tre-
dje person af Imperfectum Indicativi, genom
uteslutning af i, vid versens slut upplösas,
till exempel:

Eota nousi, nålkå syndy'.

De ifrån fremmande språk lånta ord,
äfven utom Nomina Propria, torde kanske
någon gång kunna tillätas, att för rimmets

skull, ehuru dåligt det blir, börja oförfin-
skade med tvenne consonanter, till ex.

Kruunattuna funnialla.

Conjunction kuin brukas ofta, ehuru o-
riktigt, i stället för josa och jokka, utan af-
seende på Numerus, till exempel: se kuin,
och ne kuin, i stället för se josa, och ne
jokka.

Man begagnar ock stundom Comparati-
vius i stället för Positivus, ehuru mening-
en är utan jämförelse, hvarigenom uttryc-
ket då får mera upphöjd bemärkelse, och
öfversättes med ganska, till ex.

Kuolon kautta kauheamman,

genom en ganska förfärlig död.

Affixen pi eller bi fogas ofta vid tre-
dje person i Singularis af Præsens Indica-
tivi, för att dermed fylla versen, till exem-
pel: Sanoo pi, i stället för sanoo, och om
bi, i stället för on.

Jospa (utom interjection, jospa eller
jokka!), eipä, niimbä och pojes, nyttjas äf-
ven till vers-fyllnad i stället för jos, ei,
niin och pois; likasom ock myöskin och
myöskän, i stället för myös.

Ehuru flere Nominativer af Singularis annars fordra sitt Verbum med dess Casus i Pluralis, så gäller sådant dock icke alltid i poësie, utan anses meningarne i annat fall för ellipser, till ex.

Outo oli ilo, riemu,

eller

ilo, riemu oli outo.

Annars med upprepadt Verbum: outo oli ilo, outo oli riemu. På vanlig prosa: oudot olivat ilo ja riemu, eller ilo ja riemu olivat oudot.

Nautiskam', och dylika ord, nyttjas ofta som abbreviation af nautiskan och me.

Uti reciproca bemärkelser eller i stället för en affixerad tredje person, till exempel rahallansa, brukas mycket i dagligt tal, och tillåtes följakteligen äfven i vers: rahallaan.

Pakeneen, sanoon &c. äro äfven tillåtlige såsom abbreviationer af pakenemaan och sanomaan.

Ol'sin, ol'sit, ol'simme och ol'sitte äro syncoperade af olisin, olisit, olisimme och olisitte.

Præsens Participii Passivi lyhennetty, wåhennetty och enennetty &c. låta likaledes syncopera sig till lyhetty, wåhetty och enetty.

Abreviationer af följande slag: mun, fun, må, så, ettån, ettås, foskan, foskas, josma och tuins', i stället för: minun, sinun, minå, sinå, ettå minå, ettå sinå, foska minå, foska sinå, jos minå, och tuin sinå, äro i poësie ganska vanliga.

Dessa äro de betydligaste skrif-friheter i poësie, som af Finska Skalder blifvit nyttjade, då man undantager någon gång brukad provincialism, ordens omkastning, några tillbörliga ellipser, och de ord, hvilkas skrifning är obestämd, och kommer an på ens eget behag äfven i prosa, såsom till ex. bruket af Genetivus Pluralis, om den skall deriveras af Accusativus Singularis eller Pluralis, — andra person-affixens ändelse, om der nyttjas i eller icke, &c. Men med dessa friheter bör man umgås sparsamt; ty de äro alltid ett förderf för språket. En språk-kunnig Skald behöfver dem föga, eller be-tjenar sig af dem så litet, som af hvart och ett annat ondt, blott för att undvika ett större.

Om Sång-konten.

Runans melodie, med dess variationer, är, som allmänt kännes, national, och lå-

ter bäst med tvenne stämmor, då man med den sednare, något högre stämman, liksom svarar på den förra. Hvilket sker sålunda, att man alltid upprepar samma vers, såsom:

Tufela on tuonen woima.

svar:

Tufela on tuonen woima.

Äfven kan till ombyte hvarannan rad eller vers som svar upprepas, till ex.

Tufela on tuonen woima,
walda kowa kuolemalla —
walda kowa kuolemalla.

Ville man undvika dessa upprepningar till svar, så kunde hvarannan eller hvar tredje rad bestämmas till detta ändamål, derigenom, att raden slutes med ett tre-stafvigt ord, såsom:

Tufela on tuonen woima
synnin orjalle elosfa.

eller:

Tufela on tuonen woima
kuolon kowan folkuttaisfa
synnin orjalle elosfa.

Skulle begge dessa sista versslagen ställas uti en viss ordning genom hela stycket,

kunde obestämdheten uti den vanliga Runmelodien till någon del undvikas, till ex.

Minä laulan lapsilleni
ihmishydestä ilolla,
josse ombi onni suotu,
toivo, tänte puutostengin,
waiwan woiteeksi warottu.

Islo, riemu ruskoittiwat
onnen aamulla alusfa.
Isä, äiti ensimmäinen,
wanhembamme wakaisimmat,
tunsi onneksi olonsa.

Uti de sista verserna bör takten höjas gradvis, men raskt, eller liksom svigtande (heskuttain), om detta uttryck tillåtes mig, nämligen i den tredje mer än i den andra. Men om strofen utgöres blott af tvenne rader, så behåller den sednare hela vigten.

En vers, hörande till en annan mening än den föregående, tjenar ej till att svaras med; ty sådant skulle blott förvirra meningen, i stället att föröka intrycket af strofen. En enskild vers, utgörande en mening, bör derföre under sång nödvändigt alltid för sig sjelf upprepas.

Om Ordspråk.

Som Finska Ordspråk äro till en del sammansatta med rim, så må det mig til-

lätas, att till slut i korthet orda äfven om deras natur.

Ett egenteligt Ordspråk utgör i och för sig sjelf en sats, det är, ett kort påståen- de jemte dess bevisning, och är vanligtvis af den beskaffenhet, att beviset, som all- tid bör vara ett exempel, antingen af djur- riket, eller någon fysisk verkan, går förut, och likasom banar väg för sjelfva satsen, till exempel:

Laho-puu weden wetää,
mieš wanha oluen juo.

Ryhmä kulda kumppaniksi,
maljut waimon rikkaudet.

Sanasta miestä,
sarwesta härkää.

Mindre egenteligt kan deremot ett Ord- språk kallas, som består antingen af tven- ne korta, ofta motsatta, satser, utan be- styrkning, såsom:

Paha waimo foruwainen,
hyvä koira haukkuwainen,

eller af blott en sats, med derpå följande bestyrkning, liksom af sakens egen natur, till exempel:

Wäärin mence wäärin saatu,
tuhlataan waiwata tullut.

eller :

Terämä tekewän ase,
tylsä weissi tyhmän miehen.

Af oegenteligt slag är ett kort påståen-
de, att nyttjas som bekräftelse på ett rai-
sonement, till ex. då frågan är om svårig-
heten att uträtta, emot lättheten att be-
falla :

Parembi ajaa Euin wetää.